

Litet om Svenska Superfosfatindus-
trien och handeln med artificiella
gödningsämnen m. m. av August
Wingårdh, som föddes i Helsing-
borg den 7 mars 1860.

Litet om Svenska Superfosfatindustrien
och handeln med artificiella gödningsämnen
m. m. av August Wingårdh, som föddes i
Helsingborg den 7 mars 1860.

Denna skrift är utgiven av
AB Gullhögens Bruk
den 11 mars 1965

Den 11 mars 1875 erhöj jag anställning hos firman I. M. Angelin som hade öppen handelsbutik i fastigheten nr 3 & 5 Södra Storgatan i Helsingborg, samma fastighet, som jag av Consulinnan Hallberg inköpte år 1884, varuti bedrevs handel med kolonialvaror, glas & porslin, manufakturvaror, viner, järn och stål samt smideskol, gödningsämnen och utsädesfröer jämte import av engelska stenkol, således en synnerligen mångsidig affär. I affären var Johan Löfstedt anställd som förste man och som i juli 1876 jämte Edvard Grönvall och Magnus Sandberg övertog avlidne Johan Ahlboms kolonialvaruaffär i Kullagatan under firma Johan Ahlbom & Co.

Under åren 1873 och 1874 hade dåvarande handlanden N. Persson, sedermera Konsul N. Persson förvärvat ett större jordområde å söder i Helsingborg och därå uppfört en superfosfat- och svavelsyrefabrik, men det visade sig, att kiesugnarna voro felaktigt konstruerade, så att de måste ombyggas, och då till detta behövdes ökat kapital, lyckades Persson intressera en del lantbrukare. År 1874 bildades ett aktiebolag, Skånska Superfosfat- & Svavelsyre Fabriks A/B, som övertog anläggningarna. Överhofstallmästare R. Thornerhjelm å Wrams Gunnar-storp, som blev ordförande i styrelsen, var en god hjälp med flera av ortens större jordbrukare. År 1875 kom fabriken i gång, fastän i mycket liten skala, och vi skulle i Angelins affär sälja gödningsämnen till lantbrukare, som handlade i affären. På den tiden hade lantbrukarna såväl som vi i affären ringa erfarenhet om, vilka gödningsämnen, som skulle användas till de olika grödorna samt de olika jordarna. För att råda bot härför hade Professor Hjalmar Nothorst, Alnarps Lantbruksinstitut, som var rådgivande inom bolaget, utarbetat en liten

broschyr på ett dussintal sidor, som vi fingo lära oss för att kunna lämna lantbrukarna råd vid köp av artificiella gödningsämnen. Denna broschyr innehöll uppgifter över mulljordar, lerjordar, sandjordar samt vilka slag av gödningsämnen, som skulle användas till vete, råg, korn, havre och potatis, beroende på jordens beskaffenhet, vadan vi först och främst fingo taga reda på jordens beskaffenhet, och vad som skulle sås, innan vi kunde lämna råd. Sockerbetor odlades ej men däremot en del cikoriarötter, ty Helsingborg hade då en cikoriafabrik vid Hälsovägen mittför östra området av Hälsan-området. Fabriken utsände en olidlig stank, men då den låg inom lantförsamlingen, kunde staden ej vidtaga åtgärder. Den blev lyckligtvis nerlagd, och byggnaderna inköptes av en fabrikör Pettersson från Landskrona, som ändrade dessa till en mekanisk verkstad.

Handeln med gödningsämnen tog till en början ringa dimensioner, ty lantbrukarna voro misstroagna och tyckte nog i allmänhet, att det var en onödig utgift, men så hände det sig, att Patron I.R. Christiansen på Boserup år 1876 köpte 200 säckar 20 % Superfosfat till kronor 14 pr säck=2.800 kronor. Detta var på den tiden ett svindlande belopp, som ströddes ut på jorden, men då Patron Christiansen var känd som en framstående men sparsam lantbrukare, som visste vad han gjorde, väckte detta stort uppseende, och vi i affären glömde ej att omtala denna uppseendeväckande affär, vilket underlättade försäljningen, så att denna ökades för varje år. Efter Fransk-Tyska kriget 1870 och 1871 hade det varit lysande tiden för såväl köpmän som lantbruket med höga priser på spannmål, varav

havre exporterades i stora kvantiteter till England med skonare och briggar, som kommo tillbaka med stenkol. År 1876 började folk klaga över att tiderna försämrats, och det visade sig genom, att 7 å 8 köpmansfirmor i Helsingborg under 1877 och 1878 gingo omstyr. Min principal I. M. Angelin stoppade i december 1876 och fick ackord samt överlämnade den 15 januari 1877 sin affär till O. A. Jönsson och Per Callmer. År 1879 utgick Callmer ur affären, och Jönsson upptog en ny kompanjon, Karl Knutsson, och därefter bedrevs affären under firma Karl Knutsson & Co till år 1882, då osämja uppstod och Jönsson skulle utgå ur firman. Jag blev mycket oangenämt överraskad, ty Jönsson var den som skötte affären, och vi voro synnerligt goda vänner. Jag försökte enträget övertala honom att behålla affären, men det var redan avtalat, att han skulle utgå, och då beslöt jag att även sluta, men Knutsson, som ej var affärsman övertalade mig att stanna samt lovade mig att år 1885 få övertaga affären, ty då var hans hyreskontrakt slut och han ämnade flytta till landet. Jag lovade att stanna under vissa förändringar samt att nödig hjälp anskaffades i affären. Denna kom ej i den utsträckning, som var behöfligt, varigenom för oss biträden blev arbetstiden i regeln från 8 på morgonen till 10-11 på kvällen. År 1884 i medio av januari var Knutsson vid så dåligt lynne, att jag slutade min anställning. En vecka därefter uppsöktes jag av Grosshandlare Johan Isac Nelson, som ägde firman A & J. Nelson. Han frågade mig, om jag ville övertaga affären på villkor, att lagret skulle övertagas till inköpspriser samt betala Knutsson 5.000 kronor i avträde. Jag svarade, att jag ej hade tillräckligt kapital, men efter ett par dagars resonemang med Nelson erbjöd jag mig övertaga affären och betala lagret med 1/12:tedel varje månad under ett år

utan borgen samt lämna Knutsson en revers å 2.000 kronor att betalas om 2 år och en å 3.000 kronor om 3 år utan borgen eller annan säkerhet, såsom avträde för affären. Detta blev avtalat, och jag övertog affären den 11 februari 1884 under firma August Wingårdh. Jag köpte fastigheten av Konsulinnan Charlotte Hallberg för 80.000 kronor utan någon avbetalning, att övertagas den 1 april 1884.

Affären gick glänsande, kunderna ökades snabbt och de gamla kunderna, som bestod av en hel del större gårdar, såsom Boserup, Westraby, Höghult m. fl. samt lantbrukare runt om Helsingborg ända upp till Stenestad, Klippan och hela Kullabygden samt bort mot Lands-krona. Jag intresserade mig särskilt för artificiella gödningsämnen och utsädesfröer. Försäljningen därav steg så avsevärt, sedan jag övertagit affären, att jag hade största svårighet få Skånska Superfosfat- och Svavelsyrefabriken att prompt utföra mina order å gödningsämnen. Under 1885 blevo mina order ej utförda på tider, som bestämts, vadan lantbrukarna, som vid stationen skulle avhämta gödnings-ämnena, fingo köra förgäves och blevo förargade. Jag beslutade då importera gödningsämnen och satte mig i förbindelse med Langdales Superfosfatfabriker i Newcastle, som hade en agent för Skandinavien, som hette Leopold Damm i Köpenhamn. Genom honom köpte jag för höstleverans en last superfosfat på 8.000 säckar med segelfartyg till Helsingborg. Ett par dagar efter köpets avslutande reste jag till Mörarp och besökte en av mina kunder, Lantbrukare Olof Paulsson i Harahusen, Hesslunda, och anmodade honom köra runt för mig till lantbrukarna i Hesslunda, Fjerrestad, Frillesta, Bårslöv och Ekeby för att sälja superfosfat. En mycket stor del av dessa lantbrukare voro mina kunder, vadan vi blevo

synnerligen hjärtligt välkomnade. Oaktat stor del av lantbrukarna aldrig köpt superfosfat, köpte alla jag besökte. Efter 2 dagars kringkörande hade jag placerat största delen av lasten, och återstoden expedierades direkt från lasten till diverse köpare. Importen steg betydligt år från år och i synnerhet i början av 1890-talet, då Helsingborgs sockerfabrik kom i gång. Jag sålde under 1890-talet omkring Helsingborg och Kullabygden mer importerad superfosfat än Helsingborgs-fabriken i dessa trakter.

År 1893 blev jag invald i Drättselkammaren, där Konsul N. Persson var ordförande, och 1895 i Stadsfullmäktige, där Konsul Persson var vice ordförande, vadan vi träffades minst 2 gånger i månaden vid supé efter sammanträdena. Därvid talade vi ofta om superfosfat varvid jag uppmanade honom att utvidga fabriken, så att jag kunde få köpa de kvantiteter jag behövde, och han lovade då tala med Direktör N. Donz, som hade försäljningen omhand. Då jag kom ut till Donz, som jag kände mycket väl, vi voro lika gamla, och sade, att jag ville ha offert på minst 50.000 säckar till att börja med, svarade han, att han skulle undersöka, hur tillgången var. Först efter 3 à 4 veckor ringde han upp mig och sade, att mer än 10.000 säckar kunde han ej sälja. Detta intresserade mig ej, ty jag hade när jag ej erhöll någon offert från Donz, avslutat mitt behov med Langdales. År 1898 blev det en tull av 25 öre pr 100 kg. å superfosfat, som spelade en viss roll i konkurrensen, vadan jag då funderade på byggandet av en superfosfat- och svavelsyrefabrik. Detta kom till Konsul Perssons kännedom och han besökte mig på mitt kontor och omtalade, att han tänkte bygga en ny fabrik, som han erbjöd mig vara med om, såvida jag avstod från att bygga. Detta var jag med på

men hörde sedan ej något om vare sig nybyggnad eller utvidgning.

Förbruket av superfosfat ökades för varje år så betydligt, att jag 1899 beslöt skilja handeln med gödningsämnen och utsädesfröer från min kolonialvaruaffär samt bildade Helsingborgs Konstgödnings- & Foderämnes Aktiebolag för att taga omhand handeln med gödningsämnen & fröer samt därjämte driva handel med spannmål och foder-ämnen. Det nya bolagets Disponent blev Gustaf Åberg, som var resande i min kolonialvaruaffär, och affärerna gingo snabbt framåt, särskilt i gödningsämnen, så att år 1901 förutom de dåvarande 4 fabrikernas i Helsingborg, Landskrona, Stockholm och Göteborg produktion importerades 333.000 säckar superfosfat, vilket var en betydande del av landets konsumtion av superfosfat. Då det tidvis var ganska svårt importera tillräckligt för min affär, beslöt jag år 1902 att bygga en superfosfat och svavelsyrefabrik i Malmö om lämplig tomt kunde erhållas. Jag reste till Malmö och besökte min gamle vän Grosshandlaren Axel Hagerman, som var vice ordförande i Hamndirektionen och framlade min plan. Han svarade: "Du kommer, som du vore kallad, ty förhållandet är, att A/S Dansk Svovlsyre- & Superfosfatfabriker i Köpenhamn ämnade bygga en fabrik här och haft en tomt på 20.000 kvadratmeter på hand i 6 månader till 8 kronor pr kvadratmeter, men för 14 dagar sedan kom ett meddelande, att de reflekterade ej mer på området. "Jag och Hagerman besågo området, som bestod av utfyllnader i sjön men för övrigt hade ett utmärkt läge. Jag förklarade strax, det passar mig, och så uppsökte vi ordföranden i Hamndirektionen, Grosshandlaren Cornelius Faxé, och han

var med på, att jag skulle få köpa området till 8 kronor pr kvadratmeter och sammankalla Hamn-direktionen för att besluta om affären. Jag talade samma dag med Doktor Carl Herslow, som var Stadsfullmäktiges ordförande, och han lovade att omedelbare efter att Hamndirektionen betat beslut sammankalla Stadsfullmäktige. Det dröjde ej mer än en vecka, till dess att jag fick meddelande, att affären var klar. Jag köpte och betalade området rent privat. Därefter bildade jag ett bolag på 1.000.000 kronor, varav jag tecknade majoriteten samt överlät köpekontraktet å tomten på bolaget. Det var ej någon svårighet med aktieteckningen.

Den nya fabriken var avsedd att tillverka 300.000 säckar superfosfat. Den kom i gång först i början av juli 1903, oaktat den utlovats klar senast i maj. Detta gjorde, att fabriken ej kunde leverera på långt när de inströmmande orderna för höstleverans. Oaktat tillgången för vår-säsongen 1904 var bättre, kunde fabriken ej mottaga alla order. Detta gjorde, att bolaget beslutade bygga ytterligare en svavel-syrefabrik, ty superfosfatfabriken var byggd för minst 600.000 säckar samt att öka aktiekapitalet till 1.500.000 kronor. Konkurrensen hösten 1903 och våren 1904 var mycket kraftig, så att priserna på 20 % super-fosfat låg under 5 kronor pr 100 kg, men det oaktat hade bolaget ett överskott, beroende på att bolaget lyckades sälja betydande partier chilesalpeter och kalialter, oaktat superfosfat ej kunde levereras.

I slutet av april 1904 reste jag till Wiesbaden för att under en månad vila mig från affärerna. Första dagarna av maj erhöll jag ett telegram från Direktör Oscar Carlsson,

Stockholms Superfosfatfabrik med förfrågan om jag var villig komma till ett sammanträde emellan superfosfatfabrikanterna, då jag kom hem, samt förbinda mig ej göra några försäljningar för hösten, förrän vi sammanträffat. Jag hade aldrig förut sammanträffat med Oscar Carlsson men visste vem han var, därför svarade jag, att i slutet av maj var jag i Helsingborg och skulle då ringa upp honom. Någon försäljning dessförinnan kom ej ifråga. Vi sammanträffade i Stockholm strax efter och där blevo vi överens om att hålla samma priser i konkurrens med import. Allt gick tillfredsställande, men det var ej vidare affärsmässigt att Stockholmsfabriken hade nederlag i Helsingborg och Malmö samt Helsingborgsfabriken i Stockholm och Herrljunga. Malmöfabriken hade ej nederlag, men i Stockholm en kund, Rumstedt & Co, som köpte i fast räkning.

En gång på sommaren 1906, då jag var i Stockholm, hälsade jag på Oscar Carlsson, och rätt som vi sutto och språkade, sade han till mig, vi äro allt bra dumma; jag svarade säkerligen, men är det något särskilt. Han svarade: "Här kom en skonare med 2.500 säckar superfosfat från Malmö till Rumstedt & Co, här, och samma skonare fraktade jag med 2.500 säckar superfosfat till vårt nederlag i Malmö, och därigenom ha vi onödige utbetalt 2.500 kronor vardera. Jag svarade honom, att det har förvånat mig mycket, att då Stockholm hade fabriker i Stockholm och Göteborg och Helsingborg hade fabriker i Helsingborg och Landskrona, Ni ej kunnat enas utan kastat bort hundratusentals kronor årligen i frakter, och att jag tidigare, innan jag blev superfosfatfabrikant, påpekat detta för Konsul Persson, men han svarade alltid:" Därom har varit förhandlingar med Oscar Carlsson, men han är omöjlig.

"Därefter började vi resonera om, hur dessa obehövliga fraktutgifter skulle kunna undvikas. Jag sade, att den saken är mycket enkel: vi bilda ett gemensamt försäljningsbolag med huvudkontor i Helsingborg och filialkontor i Stockholm och Göteborg, men svårigheten är att komma överens om kvoterna, som varje bolag skall erhålla av superfosfatleveranserna. Carlsson var mycket intresserad, och vi kommo överens, att jag skulle tala med Consul Persson härom. Han tyckte, det vore utmärkt, men han tvivlade på, att Carlsson gick med. Emellertid reste direktör Alfred Floborg och jag upp till Stockholm och hade långrandiga samtal med Carlsson, som den ena dagen ville ett och den andra något helt annat utan något bestämt från hans sida. Floborg och jag reste hem med oförrättat ärende, men på nedresan resonerade vi om, hur det skulle ställa sig, om de Skånska fabrikerna bildade ett försäljningsbolag. För Malmöfabriken var det ej så lockande, ty, då fick densamma deltaga i alla dessa betydande superfosfatfrakter till Stockholm och Göteborg, som voro förhållandevis procentuellt mycket större än Malmö hade att betala för sina jämförelsevis obetydliga leveranser utom Skåne, och dessutom hade Malmö i förhållande till superfosfatleveranserna en betydande handel med kväve och kaligödningar, som skulle avstås till det nya försäljningsbolaget. Floborg var mycket ivrig att få försäljningsbolaget till stånd, och jag var även därför, då jag var övertygad om, att Carlsson, måste snart komma med.

Jag fick litet kompensation för den förhållandevis större affären i kväve och kali än Helsingborg och Landskrona hade, och så blev bolaget bildat att börja sin verksamhet den 1 november 1906. Konsul Persson, som var ordförande i det

nya bolaget var synnerligen belåten, och då jag och Floborg, som dagligen rådgjorde, voro eniga, så godkände styrelsen, vad vi enats om. Försäljningsbolaget gick bra med Alfred Floborg som verkställande direktör och Axel Olsson som försäljningschef. Försäljningsbolaget utvidgade sina försäljningar på Stockholmsbolagets bekostnad så mycket, att Oscar Carlsson önskade bli delaktig i försäljningsbolaget. Under 1908 blev Stockholmsbolaget delägare uti Försäljningsbolaget, sedan vi enats om deras kvot. Sedan sparades årligen stora belopp, som tidigare utbetalats i onödiga frakter. Allt gick lugnt och bra, och konsumtionen av artificiella gödningsämnen ökades år från år.

I januari 1908 drabbades Malmöfabriken av en förödande eldsvåda, som lade den först uppförda svavelsyrefabriken såväl som superfosfatfabriken i aska. Så fort regleringen med brandförsäkringsbolaget var klar uppgjordes planer för uppförande av ny superfosfatfabrik samt ny svavelsyrefabrik och härvid kom många nyheter inom såväl svavelsyre som superfosfattillverkningen att tillämpas. Sålunda hade år 1906 vid Muldestrup ett par mil väster om Aarhus i Danmark på Jylland uppförts en svavelsyrefabrik med mekaniska ugnar, kallade Herreshofugnar, på 3 tons kapacitet pr dygn. Ingeniör Thorsell, som då var teknisk ledare i Malmö, och jag reste till Muldestrup för att bese den nya anläggningen, som visades av Overingeniör Clemang. Jag tyckte, att ugnarna voro alldeles för små, och Thorsell och jag voro eniga om, att ugnar på 12 tons pr dygn voro lämpligare. Thorsell utarbetade förslag att bygga 2 stycken 12 tons ugnar, som skulle uppföras av eldfast formtegel, som utfördes av Ingeniör Chronkvist vid Hyllingeveren. Dessa blevo synnerligen

tillfredsställande, så att Malmöfabriken året därpå uppförde en ny ugn med 16 tons kapacitet, samtidigt ändrades handugnarna till stoftkamrar. Dessa 3 mekaniska ugnar äro fortfarande i drift. Vid Superfosfatfabrikens nyuppförande föreslog jag, att vi skulle söka åstadkomma anordning att mekaniskt tömma uppslutkamrarna, så att arbetarna kunde befrias från det mest hälsovådligaste arbetet, nämligen att gå in i uppslutkamrarna med rullbörar samt med svampar för näsa och mun för att utgräva superfosfat. Detta lyckades så fullständigt, att bolaget erhöll patent därpå, ej endast i Sverige utan även i utlandet. Denna tömningsanordning erhöll namnet Svenska och infördes vid en mängd fabriker såväl i Tyskland, Frankrike, Holland, Belgien, England, Ryssland och Amerika m. fl. länder.

På hösten 1908 då fabriken kom i gång var den en av de modernaste fabrikerna, och samtidigt voro arbetarna tacksamma för den förändring till det bättre, som åstadkommits. Den som ej sett en superfosfat- & svavelsyrefabrik, innan ovannämnda mekaniska anordningar införts, har ingen aning om vad arbetarna fingo uthärda i sitt arbete. I kiesugnshuset funnos såväl styck- som finkiesugnar, vilka beskickades för hand av arbetarna genom att skyffla in kies genom ugnsluckorna, varvid värmen var så olidlig, att arbetarna voro nakna, undantagandes tunna bomullsbyxor samt trätofflor, och i superfosfatfabrikerna måste arbetarna gå in i uppslutkamrarna med svampar för näsa och mun för att ej kvävas av gaserna, för att under ett par minuter skyffla uppslutet superfosfat i sina rullbörar, som rullades till superfosfatlagret för att sedan på nytt gå in i kammaren med rullbören, och detta fortsattes, till dess kamrarna voro tömda.

En uppslutkammare är ett fyrkantigt rum, rymmande 20 à 30 ton superfosfat. Väggarna på tre sidor äro av järn, och den fjärde, där superfosfat tömmes, är en rörlig järndörr. Bakre väggen är rörlig och som genom 4 grova skruvar sättes i rörelse, så att superfosfat pressas ut genom den öppnade dörren och faller ner på ett transportband, som för detsamma till en elevator, som transporterar varan högt upp till en skär- och torkanordning, vilken åstadkommer, att superfosfatet blir finfördelat samt torkat, varigenom det blir ströbart. Härifrån går det direkt till lagret. Sedan återstår endast säckningen, som sker genom säckningsmaskiner, som samtidigt finfördelar superfosfatet i händelse det skulle ha klumpat sig å lagret.

Det olyckliga kriget, som började år 1914, förde med sig svårigheter att importera råfosfat från Florida, Stillahavsöarna m.m., men ej värre än att fabriken kunde hållas i gång, undantagandes år 1917, då tillverkningen låg nere cirka ett halft år. Försäljningsbolaget, som började sin verksamhet den 1 november 1906, skulle upphöra den 1 november 1916, om parterna ej kunde enas. Helsingborgsbolaget ägde aktierna i Landskronabolaget vid Försäljningsbolagets bildande 1906 och bestämde då den kvot som skulle tilldelas Landskrona, då däremot år 1916 aktierna hade övergått i andras ägo, så att Landskronafabriken stod fullständigt oberoende av Helsingborgsbolaget och fordrade större kvot för att vara med i Försäljningsbolaget efter år 1916. Helsingborgsbolaget ville avstå något men ej så, att Landskrona blev tillfredsställd och samtidigt ville Direktör Wettergren i Riksförbundet göra upp avtal med en fabrik om leverans under 10 år av Riksförbundets behov. Jag hade i denna angelägenhet sammanträffande med Wettergren,

som då hade sitt residens i Göteborg, vid vilket jag avrådde honom från ett dylikt avtal, utan i stället köpa av alla fabrikerna, så att onödiga frakter icke behövde ifrågakomma. Jag sade dessutom, att ett avtal på 10 år ej kunde formuleras, så att bägge parterna skulle bli tillfredsställda, samt att jag ej för Malmöfabriken reflekterade på en dylik överenskommelse. Landskrona nappade på kroken och utgick ur försäljningsbolaget, men det visade sig, snart, att avtalet ej var till glädje för varken Riksförbundet eller Landskronafabriken, ty tvistigheter uppstodo, som blevo ganska allvarsamma. 1922 uttalade Landskrona sin önskan att få komma med i försäljningsbolaget, men Försäljningsbolaget hade ej någon anledning övertag kontraktet med Riksförbundet.

Först år 1924 - två år innan avtalet med Landskrona skulle upphöra - kom Wettergren flera gånger till mig och beklagade sig över samarbetet med Landskrona och uttalade sin förhoppning, att han snart skulle få med Försäljningsbolaget att göra. Efter ett par förhandlingar med Landskrona voro vi eniga med detsamma att ingå i Försäljningsbolaget, men först efter revidering av kontraktet med Riksförbundet. Detta blev ordnat någon gång 1924 och därefter voro alla superfosfatfabrikerna leverantörer till Försäljningsbolaget. Sedan gick allt utan stridigheter. År 1927 sålde Stockholms SuperfosfatfabriksA/B sin superfosfatfabrik Gäddviken vid Stockholm till Kooperativa förbundet, men då Gäddviken var bunden att leverera all sin superfosfat till Försäljningsbolaget till och med år 1929, inträdde ej annan förändring än att Kooperativa förbundet tillverkade superfosfat vid Gäddviken i stället för Stockholms Superfosfatfabriks-AB och levererade det till Försäljningsbolaget.

Hur man skulle ordna handeln med artificiella gödningsämnen efter år 1929, visste ej någon 1927, och tiden gick utan att något definitivt blev bestämt. Men då tiden var inne att något måste göras för att fortfarande få ordning i affärerna, tog Direktör Sven Lundberg, som blivit direktör för Skånska Superfosfat & Svavelsyrefabriks A/B samt Reymersholmsbolaget upp frågan om bildandet av ett större aktiebolag för inköp av samtliga superfosfatfabriker i Sverige, förutom Gäddviken. Ett dylikt kom till stånd under firma A/B Förenade Superfosfatfabriker med ett aktiekapital på kr 12.224.000 och som arrenderade Gäddvikens Superfosfatfabrik. Därefter kom hela Svenska superfosfatindustrien under gemensam huvudledning. De första par åren hade det nya bolaget sitt huvudkontor i Landskrona, men det visade sig snart, att det ej var lämpligt, enär Försäljningsaktiebolagets verksamhet fortfarande var förlagd till Helsingborg och därför förflyttades A/B Förenade Superfosfatfabrikerna sitt huvudkontors säte och stämma till Helsingborg.

Ett par år därefter härjades Superfosfat- & Svavelsyrefabriken Ceres i Göteborg av en så grundlig eldsvåda, att det ansågs för dyrbart återuppbygga densamma i synnerhet som belägenheten ej var idealisk men däremot hade området ett stort värde som husbyggnadstomter. Då var konsumtionen av superfosfat ej så stor, att de övriga fabrikerna ej kunde producera behövligen kvantiteter superfosfat, varför beslutades anstå med byggandet av ny fabrik, men så hände en ny eldsvåda år 1938, som förintade Svavelsyrefabriken i Limhamn, och då Helsingborgsfabriken nedlagts efter bildandet av A/B Förenade Superfosfat Fabriker och tomtområdena sålts till Helsingborgs stad hade det nya bolaget endast 2

svavelsyrefabriker, nämligen i Malmö och Landskrona samt 3 superfosfatfabriker i Malmö, Limhamn och Landskrona, men, då numera sedan en del maskiner förflyttats från Malmö till Limhamn samt torkanordningen nedrivits i Malmö, återstår endast superfosfatfabrikerna i Limhamn och Landskrona. Jag var emot att nedlägga superfosfatfabriken i Malmö, som under de 30 år jag var verkställande direktör tillverkade minst lika billig superfosfat som någon annan fabrik i Sverige och dessutom en kvalitet, som på grund av torkanordningarna stod mycket högt, när fuktigheten i superfosfatet blev cirka 5 % lägre än andra fabrikat.

Nu transporteras svavelsyran med bilar från Malmö till Limhamn och det färdiga superfosfatet från Limhamn likaledes per bil till Malmö med undantag av det, som skeppas sjöledes från Limhamn. Detta är dyrbart. Efter eldsvådan i Limhamn var styrelsen enig om att Malmö och Landskrona Superfosfatfabriker voro stora nog att förse södra delen av landet med superfosfat samt att en ny fabrik borde uppföras uppåt landet. Vi ansågo, att Norrköping var en synnerligt lämplig plats, varför därstädes inköptes ett större jordområde, beläget vid kaj. I utkanten av detta område uppfördes omedelbart ett större magasin, som användes för lagring av superfosfat samt importvaror, och som skulle komma till användning för nya fabriken. I styrelsen voro vi eniga om att sätta igång byggandet av ny fabrik, när med all sannolikhet förbruket av superfosfat såväl i Sverige som i utlandet kommer att ökas kolossalt efter kriget. Emellertid underrättades vi om, att tomten var av så dålig beskaffenhet i Norrköping, att det blev dyrbart att bygga därstädes utan föreslogs i stället utöka

kapaciteten vid Landskrona genom uppförandet av en ny Svavelsyrefabrik, utökande av Superfosfatfabriken jämte en ny magasinsbyggnad, den senare för en kostnad av en miljon kronor. Då beräknades Landskronafabriken få en kapacitet på ej mindre än 2.100.000 säckar super-fosfat. Detta ärende förekom åtskilliga gånger vid styrelsesammanträdena, varvid jag var absolut emot att ytterligare utbygga Landskronafabriken, som redan utvidgats i flera stadier och var mer än stor nog för södra delen av landet och dessutom var tomtområdet alldeles för litet för en så kolossal utvidgning.

Vid det styrelsesammanträde varvid beslut skulle fattas frångick majoriteten sin tidigare åsikt, att en fabrik skulle byggas uppåt landet och i stället utvidgning av Landskrona. Mot detta beslut reserverade jag mig skriftligt, som blev infört i protokollet, ty förutom den risk i händelse av eldsvåda, som uppstod genom att koncentrera cirka 70% av superfosfat-tillverkningen i Sverige vid en fabrik ansåg jag för övrigt, att om ny svavelsyrefabrik skulle uppföras i Skåne, skulle den uppföras i Limhamn, som har såväl superfosfatfabrik som magasin, varigenom kostnaden blev betydligt mindre än i Landskrona. Dessutom är vid import av råvaror i Limhamn ingen hamnavgift att erlægga samt lossningskostnaderna lägre än i Landskrona. Därigenom hade sparats årligen ett belopp, motsvarande räntan på 1.000.000 kronor. Om man jämför förbruket av superfosfat i Danmark som var 4.000.000 säckar före kriget med det i Sverige, 2.800.000 säckar, oaktat att Sverige har betydligt större odlad areal än Danmark, förstår envar, att i Sverige användes för litet superfosfat. Man kan vara övertygad om, att de danska lantmännen ej använda så stora kvantiteter,

om de ej ha klart för sig, att det är lönande. Det är en ofrånkomlig nödvändighet, att A/B Förenade Superfosfatfabriker går i författning med uppförandet av en svavel- & superfosfatfabrik uppåt landet, så att superfosfatbrist efter kriget ej uppstår. Då bolaget ökat sitt aktiekapital från kr. 12.224.000 till kr. 18.336.000, bör bolaget vara rustat för nybyggnad.

Det är således idag 70 år, sedan jag kom till firman I. M. Angelin och började sälja Artificiella gödningsämnen. Alla dessa 70 år ha gått förvånansvärt fort, varunder jag förvärvat otaliga goda affärsvänner, som till största delen lämnat det jordiska. Det har varit mycket växlande tider med upp- och nedgång, förutom dessa två olyckliga hemska världskrig, som bringat olyckor och elände för miljoner av varelser i de flesta länder.

Jag kan ej annat än med tacksamhet blicka tillbaka på dessa 70 år som för mig varit övervägande lyckliga.

Helsingborg den 11 mars 1945.

August Wingårdh

August Wingårdh

7 mars 1860-17 februari 1955

*Initiativtagare till cementtillverkning
vid Gullhögen var August Wingårdh styrelsens
i AB Gullhögens Bruk ordförande 1916-1918
och 1923- 1951 samt dessutom
bolagets verkställande direktör 1923-1948.*